Pe urmele literaturii române dincolo de granițe (1939-1989)[1]. Un spaniol îndrăgostit de poezia eminesciană

Ofelia Mariana UȚĂ BURCEA*

Key-words: *translation, Eminescu's poetry, general considerations, contact between Romanian and Spanish literature, Manuel Batlle Vázquez*

În cele ce urmează, ne situăm − ținând cont de periodizarea făcută de noi − în cea de-a doua decadă a exilului românesc pe tărâm spaniol, între 1950−1960. Întâlnim aici mai puțin de douăzeci de mărturii ale prezenței exilului românesc în Spania, cuprinzând creații literare, articole despre cultura noastră, sau creațiile personale ale unor intelectuali exilați. Între traducerile acestei perioade ne-au atras atenția două poeme de Mihai Eminescu, apărute într-un număr separat al publicației „Monteagudo", Nr. 23 din 1958. Autorul, un profesor murcian, Manuel Batlle Vázquez, semnează în cele trei pagini ale suplimentului revistei, fără vreo referire nici la autor, nici la traducător, *Dos poemas* („Două poeme"), eminesciene în spaniolă. Ne-am întrebat de ce oare s-a apropiat un eminent profesor spaniol de Drept Civil, de limba și cultura română? Se pare atracția profesorului Vásquez[2] pentru Eminescu e mai profundă, având legătură și cu interesul pentru limba poeziei sale. Spunem asta și văzând planul celor trei ani de studii din cadrul Facultății de Filologie Romanică din Murcia, unde profesorul se ocupa de comentarii de *Filologia română* (1951−1952)[3]. Pe de altă parte, putem presupune că a fost vorba și de fascinația cercetătorului pentru alte orizonturi, ca o condiție necesară vastei culturi umaniste care-l caracteriza:

[1] Lucrarea face parte din studiile de investigație doctorală „Contactos entre la literatura española y la literatura rumana en el ámbito de la traducción, 1939-1989" (*Contacte între literatura spaniolă și literatura română la nivelul traducerilor, 1939-1989*), de la Facultatea de Filologie Romanică, Filologie Slavă și Lingvistică generală, din cadrul Universității Complutense, Madrid, teză coordonată de Prof. Dr. Eugenia Popeangă-Chelaru.

* Universitatea Complutense, Madrid, Spania.

[2] Manuel Batlle Vázquez, rector al Universității din Murcia (1944−1975), profesor și cercetător important, Procurator al Curții în timpul franchismului (grație funcției sale de Rector al amintitei universități), în Iª Legislatură a Curții Spaniole (1943−1946), iar din 1975, membru al Academiei spaniole, *Alfonso X el Sabio*.

[3] CUARTO CURSO (1951−52): *Historia de la Lengua y de la Literatura española*, 1º. D. Ángel Valbuena Prat. Semántica. D. Manuel Muñoz Cortés. *Lenguas románicas*: Galaico-portugués, 2º. D. Dictinio del Castillo-Elejabeitia. *Historia de la Literaturas románicas*: Portuguesas. D. Dictinio Castillo-Elejabeitia. Filología galaico-portuguesa. D. Dictinio del Castillo-Elejabeitia. *Comentario de textos*: Galaico Portugués. D. Dictinio Castillo-Elejabeitia. *Lenguas románicas*: Francés, 1º. D. Carlos Clavería. *Filología rumana*. D. Manuel Batlle Vázquez.

BDD-V2555 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:57 UTC)

> nos encontramos ante una personalidad compleja, un hombre inteligente y de cultura enciclopédica, claridad mental y grandes dotes pedagógicas, además de amante del derecho romano, orador notable y escritor elegante, que tenía sólidos conocimentos de latín, griego, italiano y rumano, además de valenciano (Reig: 2000; 240).

În afară de faptul că nu avem știință să mai fi continuat activitatea de traducere, distinsul profesor a lăsat un alt proiect interesant neterminat, vizând editarea unui dicționar pentru cele două limbi, muncă din care au rămas doar fișele de lucru.

Câteva considerații asupra traducerii poeziilor. Pe urmele universului poetic eminescian în textul tradus, urmăm un proces de reconstrucție și interpretatare, care să ne permită înțelegerea mecanismelor lingvistice ale traducerii, cele prin care au fost accesate structurile intime, de profunzime ale discursului liric eminescian precum și felul în care au fost rezolvate unele dintre problemele particulare ale limbii de origine, în special cele legate de aspectul cultural. Lucrarea de față nu și-a propus să evidențieze așa zise greșeli de traducere[4], ci, fără pretenții exhaustive, urmărește câteva aspecte generale ale textului, la nivel lexico-gramatical și fonetico-fonologic.

Nivelul lexical. Observăm că din binecunoscutul univers eminescian nu lipsesc elemente familiare cititorului român: *codrul*, *izvorul*, *lacul*, *florile de tei*, *vântul*, *trestia*, *luntrea*. Florile sunt galbene, fie că e vorba de cele de tei, fie de cele exotice, de nufăr. Surprinzătoare însă și aici e „arta cuvântului” „o adevărată alchimie a expresiei, a rostirii juste, a împreunării celei mai alese” (Uscatescu 1964: 8), căci „Tutte le virtualità profonde della nostra lengua, Eminescu le transfigura in un processo tutto nuovo di decantazione, con una inimitable ricchezza di immagini” (Uscatescu 1967: 76). De aceea creația sa poetică rămâne una de excepție, „un monumento lingüístico pocas veces alcanzado en proceso creador alguno” (Uscatescu 1965: 11). Interesant este însă să vedem cum a ajuns inefabilul acestei naturi, din rostirea eminesciană la receptorul celeilalte limbi, căci, la Eminescu ele sunt individualizate metaforic și încărcate cu atribute specific românești. Singur, izvorul eminescian „tremură pe prund”, dar izvoarele sunt „singuratice” și „îngână c-un cânt”, vântul, cu „blânda batere”, lin foșnește, printre trestiile „de-a lung de maluri”, ale lacului „albastru”, nevrând să tulbure „armonia codrului bătut de gânduri”. Apa primordială care e „izvor” aici, sau *fuente* („fântână”, termen ales de traducător), tremură „pe nisip” (iar nu „pe prund”), în „luminișul brazilor ascuns de ramuri”. Acesta ar fi spațiul în care intră cititorul spaniol, anume acela al unei păduri de brazi identificabilă prin: *el bosque* (pădurea), *los abetos* (brazii), *las ramas tienas* (ramurile tinere), *la arena* (nisipul), sau, celălat, din „Lacul”: *de los bosques de nenúfares cargado*. În continuare, traducătorul a surprins, în ambele poezii, trecerea poetului din planul real în cel imaginar, acolo unde e posibil să apară iubita, invocată în *Dorința*, sau așteptată intuitiv în *Lacul*: *A mis brazos extendidos/ llegate, ven a mi*

[4] Mai ales, știut fiind că erorile pot avea latura lor subiectivă ce ține de anumite circumstanțe, ori de contextul lingvistic al limbilor implicate și posibilitatea existenței unor norme de traducere, obligații ierarhice, ori de însuși rolul care i s-a atribuit traducerii (Peña 1997: 57)

BDD-V2555 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:57 UTC)

pecho/ y alzaré el suave velo/ que oculta tu rostro bello, și, respectiv: *Yo paso por sus riberas/a la escucha y esperando/ que entre ella de entre las cañas/ surja cayendo en mis brazos*.

DESEO (DORINȚA)	EL LAGO (LACUL)
Ven a la fuente del bosque que tiembla sobre la arena al claro de los abetos cubierto de ramas tiernas.	El lago azul de los bosques de nenúfares cargado ondula en círculos albos meciendo un pequeño barco.
A mis brazos extendidos llegate, ven a mi pecho y alzaré el suave velo que oculta tu rostro bello.	Yo paso por sus riberas a la escucha y esperando que entre ella de entre las cañas surja cayendo en mis brazos;
En mi regazo sentada, solos en la soledad, en tu pelo alborotado flores del tilo caerán.	saltando a la barquichuela y arrullados por las aguas deje su mano el timón y los remos se me vayan;
Tez blanca y rubio cabello recuesta sobre mi brazo, dejando que robe besos a tus dulcisimos labios.	flotando llenos de encanto bajo la luz de la luna la brisa mueva las cañas mientras el agua susurra.
Mientras soñamos felices musitará una balada al suave soplo del viento la fuente solitaria.	Mas no llega…*y yo* suspiro y sufro *solo y* en vano a *orillas* del lago azul de nenúfares cargado.
Y durm*ie*ndo en la armon*í*a del bosque, con su mister*io*, la flor del t*i*lo en nosotros lentamente *i*r*í*a cayendo	(Traducción de Manuel Battle Vásquez)

Textul tradus respectă părțile tensionale ale discursului liric urmărind atât separația cât și succesiunea planurilor. Ca atare, următoarea secvență e, în ambele poezii − în original și în tălmăcire − aceea a realizării visului de iubire. Scena finală este concepută de Eminescu diferit în cele două creații. În *Dorința*, unde își cheamă iubita la o întâlnire proiectată ca eveniment posibil, poetul imaginează un final fericit, de contopire a îndrăgostiților cu natura ocrotitoare, în urma trăirii extatice a iubirii, trăire care să se prelungească ulterior în somn. Traducătorul preia ideea, mutând accentul final pe imaginea căderii florilor de tei peste trupurile îndrăgostiților care dorm, *Y durmiendo en la armonía/ del bosque, con su misterio,/ la flor del tilo en nosotros/ lentamente iría cayendo*. Finalul poeziei *Lacul* dovedește că visul imaginativ este unul imposibil, fapt surprins și de textul spaniol: *Mas no llega…y yo suspiro/ y sufro solo y en vano/ a orillas del lago azul/ de nenúfares cargado.* Consecvent cu el însuși, traducătorul a păstrat ideea fântânii ca sursă, izvor și în ultima strofă (fântână care, ce e drept, face parte din peisajul eminescian

BDD-V2555 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:57 UTC)

apărând ca atare, în alte poezii, însă). Imaginea întâlnirii dintre îndrăgostiți, în care iubita-i cade lin pe piept, cum zice poetul, e aceeași în ambele poezii: („Și în brațele-mi întinse/ Să alergi,) pe piept să-mi cazi" (*Dorința*), și („Ea din trestii să răsară/ Și) să-mi cadă lin pe piept" (în *Lacul*), care, în traducere se încarcă și de alte nuanțe afective. Una, în care juxtapunerea momentelelor se înlănțuie ca în română: *(A mis brazos extendidos llegate,) ven a mi pecho* și unde ideea exprimată prin conjunctivul românesc e redată prin imperativul spaniol (astfel, tonalitatea imprimată prin traducere devine una ocrotitoare. În celaltă, cea din *El lago* (*...esperando que entre ella de entre las cañas/ surja cayendo en mis brazos*, schimbarea completivei directe prin complementul de mod cu care se traduce, face ca îndrăgostitul nerăbdător să aștepte ca iubita să apară „căzându-i în brațe". Nu toate structurile subliminale (în termenii lui Roman Jakobson) ale naturii poetice eminesciene au fost accesate și transmise. Așa se întâmplă cu cele două elemente culturale, *prund* și *prispă*, pe care lexicul spaniol nu le poate individualiza ca atare, în secvența metaforică: „izvorul/ care tremură pe prund,/ unde prispa cea de brazde/ crengi plecate o ascund". Imaginea din expresia idiomatică „a lăsa pradă", din versurile: „lăsând pradă gurii mele/ ale tale buze dulci", spaniola traducătorului a preluat-o pierzând opoziția posesivală, „mele"/ „tale". Vorbind despre expresii care n-au un echivalent în limba traducerii, Alexandru Ciorănescu e de părere că pentru un traducător poet ele n-ar fi o adevărată problemă, căci harul său l-ar ajuta să le depășească impasul, socotind că adevărata dificultate a unei traduceri s-ar situa la nivelul profund al poeziei, fiind generată de condiția însăși a acestui tip de creație (aceea de discurs literar) și de articularea sa în consecință (Ciorănescu 1989: 187).

Nivelul gramatical. Ar fi de văzut însă transformările la nivel gramatical ocazionte de traducere și, cum s-a schimbat, în cazul substantivelor, alternanța genurilor față de cele din română. Cum se vede și în tabelul de mai jos, obsevăm că numărul total de substantive este identic în textul original și în traducere (54).

Original, total substantive: 54 Masculine (10), *Feminine* (29) Neutre (15)	**Traducere, total substantive: 54** Masculine (32), *Feminine* (22)
Dorința: codrul, izvorul, prund, prispa, brazde, crengi brațele, piept, creștet, vălul, obraz, genunchii, păr, *flori*, tei, fruntea, părul, brat, gurii, buze, *vis*, un cânt, izvoare, *batere*, vânt, *armonia*, codrului, gânduri, *flori*, tei **Lacul:** lacul, codrilor, nuferi, cercuri, *barcă*, maluri, *trestii*, piept luntrea, glas, ape, mână, cârma, lopețile farmec, lumina, lune, trestii, apa, lacul, *flori*, nufăr	D**eseo**: *la fuente*, bosque, *arena*, claro, los abetos, *ramas*, brazos, pecho, velo, rostro, regazo, *la soledad*, pecho, *flores*, tilo, *tez*, cabello, brazo, besos, labios, *una balada*, soplo, viento, *fuente*, *la armonía*, bosque, misterio, *flor*, tilo **El lago**: el lago, los bosques, nenufáres, circulos,barco, riberas, la escucha, las cañas, brazos, la barquichuela, las aguas, mano, timón, remos, encanto, la luz, la luna, la brisa, las cañas, el agua, *orillas*, lago, nenufáres
***Dorința*, total: 31** Masc. (7), *Fem.* (17) Neutre (7) **Lacul, total: 23** Masc. (3), *Fem.* (12) Neutre (8)	**Deseo, total: 30** Masc. (21), *Fem* (8) **El lago, total: 24** Masc. (13), *Fem* (12)

Poetul folosește, în medie, câte cinci substantive/ strofă preponderent neutre, urmate de cele feminine și câteva masculine. Traducătorul alege să repartizeze substantivele sale, potrivit aceleiași variații ca în română, respectiv între trei și șase,

BDD-V2555 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:57 UTC)

și, cam în același mod. Cum spaniola nu are genul neutru, vedem (și în tabel) că majoritatea trec la masculin și mai puține la feminin.

Original: 36 forme verbale	**Traducere: 31** forme verbale
Dorința: vino, tremură, ascund***, să*** alergi, ***să***- cazi, ***să***- desprind, ***să***- ridic**,** șede-vei, vom fi singuri, or să-cadă**,** *s*- culci, lăsând pradă**,** vom visa, îngâna-vor, adormind, **bătut de gânduri,** or să cad **Lacul:** încarcă, tresărind, curemură**,** rec, ascult, aștept, ***să*** răsară, ***să***-cadă**,** ***să*** sărim, îngânați, ***să*** scap, ***să***-(mi) scape, ***să*** plutim, (să) fosnească, (să) sune**,** nu vine, suspin, sufăr, încărcat.	**Deseo:** ven, tiembla, cubierto**,** llégate, alzaré, oculta sentada, caerán, recuesta, (que) ro***be*****,** soñamos, musitará**,** durmiendo, iría cayendo **El lago:** cargado, ondula, meciendo**,** paso, esperando, **sur*ja*, cayendo,** saltando, arrullados, **deje su mano, se me vayan,** flotando, muev***a***, susurra, no llega, sufro, cargado
Dorința:**17;** forme verbale obișnuite: 10. expresii, inversiuni, viitor popular: 7. **Lacul: 19;** forme verbale obișnuite: 19. Expresii, inversiuni, construcții inedite: 4.	**Deseo: 14;** forme verbale obișnuite: 13. Expresii, inversiuni, construcții inedite: 1. **El lago**: **16;** forme verbale obișnuite: 13. Expresii, inversiuni, construcții inedite: 3.

În ce privește nivelul verbal − în special al alternanței modale conjunctiv/ viitor − ar fi unele diferențe, deși numărul formelor verbale rămâne apropiat. Vorbind despre posibila întâlnire, Eminescu își adecvează discursul liric la timpul viitor, variind formele, de la cea obișnuită, în inversiune, la cea de viitor popular: *șede-vei*, *or să-ți cadă*, *îngâna-ne-vor*, *or să cadă*. Ținând cont de disponibilitățile limbii sale, Manuel Batlle Vázquez preia ideea de realizare a visului concentrând forma timpului verbal într-un viitor simplu. In textul tradus ideea de posibilă acțiune în viitor, exprimată în română prin seria conjunctivelor *să răsară*, *să- cadă*, *să sărim*, *să scap*, *să- scape*, *să plutim*, *(să) fosnească*, *(să) sune*, este preluată și cu ajutorul gerunziilor *saltando*, *arrullado*, *flotando*. Acțiunea se înlănțuie asigurând continuitatea mișcării, mai puțin însă se simte precipitare emoției pe care o trăiește îndrăgostitul în așteptarea sa febrilă sugerată în original prin seria de conjunctive.

Nivelul fonetico-fonologic. Intuitiv sau conștient, în poezie, materialul fonic e utilizat cu scopul de a crea efecte estetice precise, prin exploatarea intenționată a limbajului. O anume dexteritate de combinare a sunetelor din cuvinte maximizează efectul estetic sonor producând armonii repetitive ce pun conținutul în concordanță cu forma sa. O primă lectură a textului tradus − chiar și în absența delimitărilor prozodice, transcris doar ca o simplă proză poetică − reușește să transmită starea de melancolie domoală specifică poeziei eminesciene și să ne apropie de un spațiu natural cunoscut:

> El lago azul de los bosques de nenúfares cargado ondula en círculos albos, meciendo un pequeño barco. Yo paso por sus riberas a la escucha y esperando que entre ella, de entre las cañas surja, cayendo en mis brazos; saltando a una barquichuela y arrullados por las aguas deje su mano el timón, y los ramas se me vayan; flotando llenos de encanto bajo la luz de la luna, la brisa mueva las cañas mientras las aguas susurran. Más no llega…y yo suspiro y sufro solo y en vano, a la orilla del lago azul, de nenúfares cargado.

BDD-V2555 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:57 UTC)

Urmărind textul eminescian (nespecificat de traducător), paralel cu traducerea, semnalăm câteva accente sonore predilecte la nivel fonetico-fonologic, pe care am încercat să le marcăm și grafic, pe text, prin diferite forme de evidențiere, după cum se poate vedea mai jos, iar apoi și în textul spaniol:

Dorința

Vino-n codru la izvorul
Care tremură pe prund,
Unde prispa cea de brazde
Crengi plecate o ascund.

Și în brațele-mi întinse
Să alergi, *pe piept să-mi cazi*,
Să-ți desprind din crestet vălul,
Să-l ridic de pe obraz.

Pe genunchii mei ședea-vei,
Vom fi singuri-singurei,
Iar în păr înfiorate
Or să-ți cada flori de tei.

Fruntea albă-n părul galben
Pe-al meu braț încet s-o culci,
Lăsând pradă gurii mele
Ale tale buze dulci...

Vom visa un vis ferice,
Ingâna-ne-vor c-un cânt
Singuratice izvoare,
Blânda batere de vânt;

Adormind de armonia
Codrului bătut de gânduri,
Flori de tei deasupra noastră
Or să cadă rând-uri-rând-uri.

Lacul

Lacul codrilor albastru
Nuferi galbeni îl încarcă;
Tresărind în cercuri albe
El cutremură o barcă.

Și eu trec de-a lung de maluri,
Parc-ascult și parc-aștept
Ea din trestii să răsară
Și *să-mi cadă lin pe piept*;

Să sărim în luntrea mică,
Îngânați de glas de ape,
Și să scap din mână cârma,
Și lopețile să-mi scape;

Să plutim cuprinși de farmec
Sub lumina blândei lune −
Vântu-n trestii lin fosnească,
Unduioasa apă sune!

Dar nu vine... Singuratic
În zadar suspin și sufăr
Lângă lacul cel albastru
Încărcat cu flori de nufăr.

Cum modelul prozodic al limbii române nu îl urmează pe cel al limbilor romanice, ci pe cel german, aceasta presupune un plus de efort de adaptare din partea traducătorului obișnuit cu prozodia amintitelor limbi. Știind că menținerea în spiritul poeziei l-ar putea costa tăierea sau adăugarea unor cuvinte versurilor, Manuel Batlle Vázquez încearcă să recupereze în parte și printr-o grijă mai mare în selecția unităților lexicale. În spiritul armoniei interioare a versurilor, folosește cuvinte care, în silabe aliterative ca cele din versurile: *al **su**ave **so**plo del viento,* creează asociația semantică cu adierea vântului, cuvânt ce întărește imaginea sugerată prin prezența sa în context. Gerunziile din versurile: *y **e**sp**e**rand**o**/ qu**e** **e**ntr**e** **e**lla d**e** **e**ntr**e** las cañas/ surja cay**e**nd**o** en mis braz**o**s*, sunt prinse într-o secvență în care se folosește unul și același cuvânt − între starea verbală și cea prepozițională −

BDD-V2555 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:57 UTC)

mizând pe jocul gramatical al părților de vorbire: *entre*, respectiv în română: „să intre" și „dintre". Prezența vocalelor alternative, deschisă/ închisă, reiterative, ca un ecou al unui strigăt neverbalizat, adaugă o notă în plus de muzicalitate versurilor traduse. În alte ocazii efectul acustic se creează prin alternanța aliterativă fonematică a lui /i/ și /o/: ***y yo** susp**i**r**o**/ **y** sufr**o** s**o**l**o** **y** en van**o**/*, ca ecoul unui plâns mocnit, neexteriorizat. Efortul de a se menține în spiritul esteticii poeziei eminesciene, în limitele sale metrice, fără o preocupare prea mare pentru rimă, înseamnă pentru Manuel Vásquez respectarea nu doar formală a textului, ci și a sonorităților cuvintelor pe care le transpune în limba sa prin unități lexicale apropiate de cele ale limbii de origine și ca rezonanță sonoră. Într-o evaluare speculativă, în care 'a' vocală deschisă ar fi echivalenta unui spațiu deschis, pe când 'o', 'u', 'ă', echivalente ale unuia închis, iar 'i', supapa de exteriorizare a sentimentelor, am putea spune că textul spaniol se contruiește cu cuvinte alese pe ideea unui riguros echilibru între exterior − natura, și interior − sentimentele. Odată plămădit cunoscutul său spațiu − al naturii și iubirii − Eminescu își îndreaptă atenția spre spațiul interior, al trăirilor. Din acest adânc al psihicului vin rezonațele vocalice din terminațiile versurilor finale în 'o', 'u', 'ă' − cărora li se însumează cele din interiorul strofelor, cu același efect − ca o sugestie a unei experiențe ce provoacă suferință. Expresia fonematică a lui /i/ ca terminația finală a versurilor − ori prezent în cuvinte interioare din versuri, în aliterație − devine lacrimă, sunet tânguios, care strigă neîmplinirea visului iubirii, ca în strofa finală din *Lacul*. Atât în original cât și în traducere are un număr egal de ocurențe (șase): *Dar nu v**i**ne... S**i**ngurat**i**c/ În zadar susp**i**n ș**i** sufăr/ Încarcat cu flor**i** de nufăr* (M. E.) *Mas no llega…**y** **y**o susp**i**ro/ **y** sufro solo y en vano a or**ill**as del lago azul/ de nenúfares cargado* (M. V.). În *Dorința*, traducerea înregistrează una mai puțin (șapte față de opt ocurențe). Versurile finale cu dominanta vocalică închisă, 'o', din textul spaniol scot în evidență încercările traducătorului de a înțelege forța sentimentului de dragoste potrivit intenției din versurile originale. Avem în acest sens o serie de terminații de versuri în /o/ care dau o notă tânguioasă textului: *pecho, velo bello, alborotado, cabello, brazo, cargado, esperando, barco, encanto, suspiro, vano, cargado.* − Există și în interiorul discursului liric elemente lexicale cu același final: *rostro, regazo, pecho, rubio, dejando, meciendo, pequeño, paso, cayendo, saltando, mano, flotando, bajo, sufro, solo, lago.* Precum știm însă, în ciuda articulării diferite a varietăților vocalice din versuri, sunt combinațiile cu consoanele cele care generează senzațiile auditive lectorului. În acest sens ne-au atras atenția vibranta alveolară 'r' (cu varianta dublului 'r' în spaniolă) și silbanta sonoră 's' în aliterații fonematice sau silabice, atât la autor, cât și la traducător. Ambele contribuie la crearea muzicalității interioare, potrivit căderilor ritmice proprii fiecăreia din cele două limbi. Aliterațiile, care provin dintr-un inteligent joc de repetiții, anafore, paralelisme și corelații − în grupuri consonantice sau vocalice − prin efectele lor sonore adaugă intensitate și farmec versurilor. Sentimentul iubirii eminesciene *dureros de dulce*, metaforic exprimat, capătă un plus de forță prin jocul consonantic al fonemului /r/, a cărui putere aliterativă întărește starea de tristețe melancolică a dorului, stare experimentată de poet prin trăirea aievea a dorinței de a se întâlni cu iubita (în ambele poezii). Între combinațiile sale consonantice de mai mare frecvență se

BDD-V2555 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:57 UTC)

remarcă cea cu /t/, dar și cu /d/, /p/, /b/, /c/, iar în plan vocalic cel mai des se manifestă cu /a/, urmată de /u/, /e/, /o/, /î/. Aliterațiile de bilabiale întăresc senzațiile produse de imaginile senzuale create de cuvintele care le conțin. Sunetele consonantice 'b', 'd' (oclusive dentale surde) și 'r', în relație succesivă cu acestea, dar și cu unele vocale /a/, /u/, /î/, /o/, intenționează transmiterea unei stări de liniște adâncă, unde calmul unui vânt lejer și suav e o prezență ocrotitoare, ca în strofa finală din *Dorința.* Traducătorul urmărește textul original și la acest nivel fonologic, ceva mai vizibil în *El lago* (19 față de 22 ocurențe) decât în *Deseo* unde numărul aparițiilor lui 'r' este puțin peste jumătate față de textul original (26 față de 42). Posibilitățile sale combinatorii în spaniolă se îndreaptă către vocale, după cum se poate observa în texte. Ceea ce face /r/ pentru muzicaliate în versurile românești, mediază sunetul siflantei 's', în traducere (care în cuvintele spaniole se redă și prin grupul 'ce', 'ci', și, de care se apropie, în pronunție, și consoana 'z'), sunet care în spaniolă[5] are un timbru sonor mai grav. Acum lucrurile aproape că se inversează: dacă în original apare de 22 de ori (am luat în considerare și sunetul apropiat /ș/, care în spaniolă nu există), la traducător asta se întâmplă de 44 de ori în *Deseo*. În *El lago* proporția și numărul rămân constante: 22 în original, față de 42 în traducere (considerând și 'z' și 'ci' 'ce'). Sunetul 's' suavizează energia în mișcare, și dă un plus de senzualiate imaginii sărutului, *recue**s**ta **s**obre mi bra**z**o,/ dejando que robe be**s**o**s**/ a tu**s** dulc**í**simos labio**s**,* și adierii vântului − cuvânt prezent și el − ***s**uave **s**oplo del viento*, în scena perechii fericite (*Deseo*), sau însoțește așteptarea febrilă a îndrăgostitului: *Yo pa**s**o p**o**r su**s** riberas/ a la escucha y **e**sp**e**rand**o**/ qu**e** **e**ntr**e** **e**lla d**e** **e**ntr**e** la**s** cañas/ surja cayend**o** en mis braz**o**s* (*El lago*), între altele. Cum fonemul /s/ este și terminația specifică de plural a spaniolei, prin relaționarea sa cu alternanțele aliterative vocalice /e/ și /o/ nuanțează atmosfera poetică în ton cu textul de bază. O întâlnim la final de vers: *extendidos, labios, albos, brazos*, sau în cuvinte din interiorul acestora: *brazos, solos, dulcísimos, arrullados*. Reiterarea predilectă a unor sunete, menține ritmul interior al unităților lirice, ceea ce influențează starea emoțională a ascultătorului invitat în acest univers cultural liric de cei doi protagoniști: autorul și traducătorul. Credem că această relaționare cu fonetica și fonologia, pe lângă că adaugă noi sensuri interpretării semnificației poeziilor arată și cum s-a păstrat armonia interioară a versurilor eminesciene în traducere. Observăm fidelitatea traducătorului și când e vorba de adecvarea combinațiilor sonorităților la nivelul sintactic al textului.

[5] În spaniolă (cu excepția zonei Andalucia) /s/ se articulează diferit față de română, respectiv cu limba pe alveolele dinților superiori și nu ai celor inferiori, ceea ce face ca timbrul sonor al sunetului să fie mai grav și mai palatal și, să le sune străinilor sâsâit sau șuierat.

BDD-V2555 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:57 UTC)

Dorința			ME	MV	Lacul			ME	MV
Terminații vocalice			16	15	Terminații vocalice			13	10
STROFA	1	a e o	∅ 1 ∅	1 1 ∅	STROFA	1	a e o i ă u	∅ 1 ∅ ∅ 2 1	∅ ∅ 2 ∅ ∅ ∅
	2	a e o i	∅ 1 ∅ 1	∅ ∅ 3 ∅		2	a e o i ă	∅ ∅ ∅ 1 1	∅ ∅ 1 ∅ ∅
	3	a e o i	∅ 1 ∅ 3	1 ∅ 1 ∅		3	a e o i	1 2 ∅ ∅	1 ∅ ∅ ∅
	4	a e o i	∅ 1 ∅ 2	∅ ∅ 2 ∅		4	a e o i ă	∅ 2 ∅ ∅ 1	2 ∅ 1 ∅ ∅
	5	a e o i	∅ 2 ∅ ∅	2 ∅ 1 ∅		5	a e o i u	∅ ∅ ∅ ∅ 1	2 ∅ 1 ∅ ∅
	6	a e o i ă	1 ∅ ∅ 2 1	1 ∅ 1 ∅ ∅					
Terminații consonantice			8	10	Terminații consonantice			7	10

Terminații vocalice în cele două poezii

	Dorința		Lacul	
	ME	MBV	ME	MV
A	1	5	1	5
E	6	1	5	∅
I	8	∅	1	∅
O	∅	8	∅	5
U	∅	∅	2	∅
Ă	1	∅	4	∅
	16	14	13	10

Fonemele /s/ și /r/ în cele două poezii

Dorința		ME	MV	Lacul		ME	MV
/r/				/r/			
STROFA	1	7	6	STROFA	1	5	4
	2	5	2		2	6	5
	3	6	4		3	3	3
	4	5	5		4	3	3
	5	5	3		5	5	4
	6	12	6				
Total		40	26	Total		22	19

Dorința		ME	MV	Lacul		ME	MV
/s/				/s/			
STROFA	1	2	6	STROFA	2	5	10
	2	8	7		8	6	12
	3	4	6		9	3	7
	4	2	10		5	3	7
	5	3	8		5	5	6
	6	3	7				
Total		22	44	Total		22	42

Terminații vocalice și consonantice în cele 2 poezii

BDD-V2555 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:57 UTC)

Concluzii

Opera artistică e unică, irepetabilă, traducerea e susceptibilă de a fi îmbunătățită, de aceea există mai multe variante. Căci în majoritatea cazurilor e imposibil ca una singură să poată cuprinde toate dimensiunile textului original (Ortega y Gasset 1980: 35) In măsura în care eminescianismul își găsește corespondența în universul natural și cultural spaniol − fără să piardă prea mult din inefabilul său − socotim că limba spaniolă a mediat intergrarea în cultura sa a poetului nostru național. Gândindu-ne, printre altele, la structurile fonologice, la alternanțele specifice graiului românesc, la subtilitățile limbii, la dificultățile de captare a unor nuanțe semantice de ordin cultural, sau a anumitor influențe folclorice din creațiile eminesciene, nu tocmai ușor de prins și de transpus în altă limbă, orice efort de apropiere de limba și creația marelui poet, nu poate fi decât meritoriu, cum la fel de meritorie ni se pare și încercarea de punere a poeziei sale, la acea vreme, în circuitul valorilor europene, de către inimoșii intelectuali spanioli, ca profesorul Vásquez. În plus, în ce ne privește este o mărturie a *contactului între literatura spaniolă și literatura română la nivelul traducerilor*, în perioada analizată, respectiv între 1939−1989.

Bibliografie

CE 1989: *Centenarul Eminescu*, Paris, 1989, Madrid, Fundación Cultural Rumana.

DPD 2005: *Diccionario Panhispánico de Dudas*, Real Academia Española y Asociación de Academias de la Lengua Española, Madrid, Santillana.

DEX 2009: *Dicționar explicativ al limbii române*, ediția a III-a, București, Univers Enciclopedic, Editura Academiei Române.

DES 2000: *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, Mircea Zaciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, coordonatori, Bucuresti, Albatros.

GLES 2010*: Nueva Gramática de la Lengua Española*, 2010, Madrid, Real Academia Española, Espasa Libros.

RAE 2009: *Diccionario de la Lengua Española*, 2009, Real Academia Española y Asociación de Academias de la Lengua Española, Madrid, Espasa Calpe.

Cano 2007−2008: José María Jiménez Cano, *Joaquín Hernández Serna*, în „Estudios Románicos", Volumen 16−17, p. 21−23.

Eminescu 1950: Mihai Eminescu, *Poesías*, Eseu de M. Eliade, Prefață și note de Victor Buescu, Lisboa (Colecçao Bilingüe dirigida pelo Dr. A. de Oliveira Cabral), Editorial Fernandes.

Eminescu 1950: Mihai Eminescu, *Poesii*, Salamanca, Cuadernos de la Asociacion Hispano-Rumana Salamanca.

Eminescu 1958: Mihai Eminescu, *Dos poemas* en la traducción de Manuel Batlle Vázquez, Murcia (Tirada aparte de „Monteagudo"; n 23).

Estébañez 1999: Demetrio Estebáñez Calderón, *Diccionario de términos literarios*, Alianza Editorial, Madrid.

Esparza 1989: José Javier Esparza, *Mijai Eminescu: El último aliento del romanticismo*, Madrid, „ABC", 15/01/1989; 59.

García 1991: Dámaso López García, *Sobre la imposibilidad de la traducción*, Ediciones de la Universidad de Castilla – La Mancha, Colección Traducciones.

BDD-V2555 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:57 UTC)

Ibeas/Vázquez 2010: *Guía de la traducción literaria* (francés/ castellano), Juan Ibeas, Lydia Vázquez, País Vasco, Editorial Univesidad del País Vásco.

Morillas/ Arias 1997: Esther Morillas y Juan Pablo Arias, *El papel del traductor*, Ediciones Colegio de España.

Newmark 1992: Peter Newmark, *Manual de traducción*, versión española de „A Textbook of Translation", por Virgilio Moya, Madrid, Ediciones Cáterda.

Ortega y Gasset 1980: José Ortega y Gasset, *Miseria y esplendor de la traducción*, Universidad de Granada.

Reig 2000: Mariano Peset Reig, *Memorias de la Universidad de Valencia*, La Universidad liberal (siglo XIX−XX), Editorial Universitat do Valencia, Collecció Cinc Segles, p. 239−248.

Uscatescu 1964: Jorge Uscatescu, *Actualitatea lui Eminescu*, Madrid, Destin.

Uscatescu 1965: Jorge Uscatescu, *El universo poético de Mihai Eminescu*, Madrid, Punta Europa.

Uscatescu 1967: Jorge Uscatescu, *Actualità di lui Eminescu nella cultura Romena*, Rivista di filologia rumena, 1/1967, Lerici Editore.

Yerba 1984: Valentín García Yerba, *Teoría y práctica de la traducción*, Editorial Gredos, Madrid.

Romanian Literature Footsteps across Borders (1939-1989). A Spanish Lover of Eminescu's Poetry

Our paper makes some general considerations regarding the translation of two poems by Mihai Eminescu, which were published in an issue of separate "Monteagudo" publications, No. 23 of 1958. Professor Manuel Vázquez Batlle signed the translation of *Dos Poemas* ("Two Poems"), of Eminescu's poetry into the Spanish language.

We have followed a process of reconstruction and interpretation of the translation, in order to understand the mechanisms of language translation and how he solved some of the particular problems of the Romanian language, especially those referring to the cultural aspect. Without comprehensive claims, our work deals with several general issues in the lexical-grammatical and phonetic-phonological aspects of the text.

BDD-V2555 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:58:57 UTC)